

บทที่ 2

ความทั่วไปเกี่ยวกับอัยการไทย

2.1 ที่มาของอัยการกับการดำเนินคดีโดยรัฐ

ที่มาของอัยการ

ในการดำเนินคดีอาญาแต่เดิมนั้นไม่มีการแยก "หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง" และ "หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี" ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกัน เป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น หากแต่ผู้ใดส่วน (ศาล) เป็นองค์กรผู้กระทำหน้าที่ทั้งสองแต่เพียงผู้เดียว ผู้ใดส่วนจึงเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่เริ่มคดีคือ เมื่อทราบว่ามีกรกระทำผิดจนกระทั่งถึงการตัดสินคดีอาญาในที่สุด การดำเนินคดีอาญาระบบนี้จึงไม่มีโจทก์และจำเลย หากมีแต่ผู้ใดส่วน (ซึ่งเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคน ๆ เดียวกัน) กับผู้ถูกใดส่วนเท่านั้น และผู้ถูกใดส่วนก็มีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการชกฟอกซึ่งเป็น "กรรมในคดี" (object) เนื่องจากไม่มีอิสระที่จะต่อสู้คดีและต้องรอคอยความเมตตาปรานีจากผู้ใดส่วน การดำเนินคดีอาญาแต่เดิมนั้นเป็นไปในลักษณะดังกล่าวนี้ในทุกประเทศ การดำเนินคดีอาญาในลักษณะนี้เรียกว่า การดำเนินคดีอาญา "ระบบใดส่วน" (Inquisitorial System) สภาพการณ์เช่นนี้เห็นกันในเวลาต่อมาว่าไม่ถูกต้อง เพราะการที่อำนาจสอบสวนฟ้องร้องและอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวมอยู่ในองค์กรเดียวกันนั้น ทำให้หาความเป็นกลางจากผู้ใดส่วนได้ยาก ผู้ใดส่วนมีอำนาจมากเกินไป มักมีอคติ ความลำเอียง มีความรู้สึกว่าเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปราม และการที่ผู้ถูกใดส่วนมีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการชกฟอกนั้น ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกใดส่วน เพราะเขาไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะแก้ข้อหาหรือต่อสู้คดี ยิ่งกว่านั้นข้อบกพร่องของระบบใดส่วนนั้นเองได้เป็นเหตุชักนำให้เกิดวิธีการค้นหาความจริงโดยการทรมานร่างกายของผู้ถูกใดส่วนให้กล่าวความเท็จ¹

¹ คณิต ณ นคร, "ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ", วารสารอัยการ 5

เพื่อขจัดข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนกล่าวหา จึงได้มีการ
 เรียกร้องให้เปลี่ยนวิธีการดำเนินคดีอาญาเสียใหม่ อันเป็นผลให้มีการแยกหน้าที่สอบสวน
 ฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหาก
 จากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้โดยให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาคั้งเดิม
 นั้น คงรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวนฟ้องร้องก็ให้องค์กรในการ
 ดำเนินคดีอาญาที่จัดตั้งขึ้นใหม่เป็นผู้รับผิดชอบ พร้อมกับนั้นก็ให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา
 (ผู้ต้องหาและจำเลย) เพื่อให้โอกาสแก้ข้อหาและต่อสู้คดีได้ทั่ว วิธีกรดำเนินคดีอาญาที่
 เกิดขึ้นใหม่เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน โดยแยกหน้าที่ใน
 การสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญา
 ที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากสภาพที่เป็น
 "กรรมในคดี" (object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี" (subject) ดังกล่าวมาแล้วนั้น
 เรียกว่า การดำเนินคดีอาญา "ระบบกล่าวหา" (Accusatorial System)

องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่จัดตั้งขึ้นใหม่ หน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องชั้นคือ
 องค์กรที่เรียกว่า "อัยการ" และเจ้าพนักงานของรัฐผู้ทำหน้าที่นี้ก็คือ เจ้าพนักงานที่เรียกว่า
 "พนักงานอัยการ" โดยนัยดังกล่าวอัยการจึงมีประวัติความเป็นมาโดยแยกตัวออกจากอำนาจตุลาการ²

ที่มาของอัยการไทย

เดิมทีเดียวไม่มีอัยการฟ้องความอาญาแผ่นดิน ความโจรผู้ร้าย แล้วแต่ราษฎรวิ่งเต้น
 หาพยานเองทั้งสิ้น⁴ ราษฎรผู้ได้รับความเสียหายมีหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของตนโดยคอง

² คณิต ๗ นคร. "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา", วารสารนิติศาสตร์ 9(2520) : 125.

³ ในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น คน
 ร่างเดิมบัญญัติให้พนักงานอัยการเป็นผู้ทำการสอบสวน แต่ทางสถานทูตอังกฤษได้ทักท้วง จึงมีการ
 ประนีประนอมกันและผลที่สุดก็ออกมาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้
 (ดู ชาญชาญ แสวงศักดิ์และคณะ, "อิทธิพลของกฎหมายฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย." วารสาร
กฎหมายปกครอง 3 (ธันวาคม 2527) : 665-673.)

⁴ ส. เปรุณาวิน และ ม. อรรถโกวิทวดี, "ระบบอัยการ", บทบัญญัติ 15

รวบรวมพยานหลักฐานเอง แล้วนำไปร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจชำระคดี⁵ วิธีการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาชญาจะต้องฟ้องต่อกรมรับฟ้องแล้วกรมรับฟ้องจะนำคำฟ้องเสนอลูกขุนซึ่งเป็นกรมหนึ่งค่างหาก เพื่อตรวจคำฟ้องแล้วจ่ายคำฟ้องไปยังศาลต่าง ๆ ที่มีเขตอำนาจชำระคดี เมื่อศาลทั้งหลายชำระความเสร็จแล้วจะส่งไปให้ลูกขุนชี้ขาดต่อไป⁶ ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติว่าด้วยบังคับโจทก์ให้สาบานก่อนฟ้องความอาญา ลงวันที่ 3 มิถุนายน ร.ศ. 111 ข้อ 1 ความว่า "ถ้าราษฎรมีอรรถคดีคนใดจะฟ้องหาด้วยข้อความเป็นนครบาลก็ดี เป็นอาชญาก็ดี และเป็นความอุกฉกรรจ์มีโทษหลวงก็ดี ภายใต้มายังผู้รับฟ้องในกรุงเทพฯ หรือมายังศาลากลางในหัวเมืองจะขอฟ้องร้องด้วยความเหล่านี้ให้รับฟ้องในกรุงเทพฯ และศาลในหัวเมืองบังคับให้ผู้นั้นปฏิญาณสาบานคนว่าจะให้การฟ้องแต่ในอันที่จริง" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขณะนั้นยังไม่มีกรฟ้องคดีอาชญาแทนรัฐบาลโดยตรง ผู้เสียหายต้องฟ้องความโดยตนเอง⁷

ปรากฏหลักฐานเป็นครั้งแรกที่กรมอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีคือ เรื่องพระยาสิทธิราช เติ โษชัย控告หาว่าเขียนนายโตคาย ความหนังสือธรรมศาสตร์วินัยเล่ม 1 คดีเรื่องนี้พิจารณาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ร.ศ. 111 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้ตั้งกรมอัยการ มีหน้าที่ราชการเป็นทนายหลวงว่าความแผ่นดินในศาลทั้งปวงทั้งที่ศาลสถิตยุติธรรมและศาลกงสุลต่างประเทศ และให้มีทนายหลวงหลายคนไว้ทำงานในกรมอัยการ ดังปรากฏตามกฎเสนาบดี กระทรวงยุติธรรมอันเป็นข้อบังคับสำหรับราชการในกรมอัยการ ลงวันที่ 1 เมษายน ร.ศ. 112 ความว่า "อธิบดีและเจ้าพนักงานทั้งปวงในกรมอัยการต้องฟังบังคับบัญชาของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการอธิบดีมีอำนาจเลือกผู้พระราชกำหนดกฎหมายชำนาญชำนาญแม่นยำมาตั้งเป็นราชมนตรีและเนติบัณฑิตให้เป็นที่ปรึกษาและ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ คัมภีร์ แก้วเจริญ, งานอัยการไทย เอกสารวิจัยการปฏิบัติงาน โรงเรียนนักปกครองระดับสูง วิทยาลัยการปกครอง พ.ศ. 2522, หน้า 1.

⁶ เล็ก จุฬานนท์, กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องประชาชน อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนายปรีก เปร่งศรีงาม ณ เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส 29 ตุลาคม 2502, หน้า 12.

⁷ กรมอัยการ, "ประวัติและอำนาจหน้าที่ของกรมอัยการ," วารสารอัยการ 4 (สิงหาคม 2524) : 31.

ผู้ช่วยราชการกรมอัยการ มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของกระทรวงหรือกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของราชาธิปไตย เป็นหนายความในนามของราชาธิปไตย เป็นพนักงานในพระราชบัญญัติต่าง ๆ แปลกฎหมายนามาประเทศออกเป็นภาษาไทย กล่าวฟ้องโทษผู้กระทำผิดลงพระราชอาญา ฯลฯ⁸ ความหลักฐานดังกล่าวมานี้แสดงว่ากรมอัยการในกรุงเทพฯ ได้ตั้งขึ้นเป็นรูปกรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 1 เมษายน ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436)

อย่างไรก็ดีเมื่อแรกจัดตั้งขึ้นนั้น กรมอัยการมีเขตความรับผิดชอบอยู่เพียงในกรุงเทพฯ ส่วนหน้าที่ฟ้องคดีอาญาในหัวเมืองมีบัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 มาตรา 25-36 เป็นครั้งแรกว่า "ข้าหลวงเทศาภิบาลเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงยุติธรรมแล้ว มีอำนาจตั้งพนักงานอัยการไว้สำหรับเป็นหนายแผ่นดินฟ้องคดีมีโทษหลวง และในท้องที่ใดไม่มีพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการไปศาล ผู้พิพากษาจะสั่งให้กรมการแขวงในท้องที่นั้นว่าความเฉพาะเรื่องก็ได้" ต่อมาใน ร.ศ. 116 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยตราข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองขึ้น ให้มีตำแหน่งอัยการเรียกว่า "ยกบัตร" ขึ้นตามมณฑลหัวเมืองทุกแห่ง มีฐานะเป็นตำแหน่งกรมการเมืองและมี "แพ่ง" เป็นผู้ช่วย ขึ้นอยู่กับกรมฝ่ายเหนือ กระทรวงมหาดไทย⁹ ดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาในหัวเมืองจึงเป็นหน้าที่ของยกบัตร เจ้าเมืองเป็นประธานชี้ขาด (ศาลในต่างจังหวัด แต่เดิมขึ้นแก่ข้าหลวงประจำจังหวัด (เจ้าเมือง)) ยกบัตรเป็นผู้รักษากฎหมายและเป็นตุลาการด้วย ส่วนแพ่งนั้นเป็นผู้ปรับเช่นเดียวกับหน้าที่ของ "ลูกขุน" ในกรุงเทพฯ (วิธีพิจารณาในหัวเมืองก็พยายามเอาอย่างกรุงเทพฯ)

ถึงแม้ว่างานอัยการจะได้มีการพัฒนาให้มีขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่งานอัยการในยุคนั้นก็ดำเนินไปในลักษณะที่แยกดำเนินการต่างหากจากกันจนกระทั่ง พ.ศ. 2458 ในขณะที่พระยาอรุณการประสิทธิ์ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการ

⁸ สุข เปรมาวิน และ ม.อรุณโกวิท, ระบอบอัยการ, หน้า 155-156.

⁹ กุลพล พลวัน, "แนวความคิดในการปรับปรุงงานของสำนักงานอัยการเขต", วารสารอัยการ 5 (กันยายน 2525) : 73.

ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมอัยการหัวเมืองกับอัยการกรุงเทพฯ เข้าเป็น
กรมเดียวกัน เรียกว่า กรมอัยการ ขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม โดยมีใจความว่า "เวลานี้
พนักงานอัยการแยกกันอยู่หลายกระทรวงสมควรที่จะให้รวมอยู่ในกระทรวงเดียวเพื่อให้สะดวก
แก่ราชการ และให้เปลี่ยนนามตำแหน่งยกกระบัตรมณฑลและยกกระบัตรเมือง ผู้มีหน้าที่เป็น
พนักงานใหญ่ของอัยการในมณฑลและเมืองเสีย ให้เรียกว่าอัยการมณฑลและอัยการเมืองสืบไป
ให้มีพนักงานอัยการไว้เป็นทนายแผ่นดินแทนรัฐบาลในศาลทั้งในกรุงและหัวเมืองเรียกว่า
"กรมอัยการ" ให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงยุติธรรม วิธีตั้งพนักงานอัยการ ถ้าเป็นตำแหน่ง
อธิบดีกรมอัยการ ปลัดกรม อัยการมณฑล อัยการเมือง ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็น
ผู้จัดสรรตั้งโดยพระบรมราชานุญาต"¹⁰

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการ
ให้ย้ายสังกัดกรมอัยการมาอยู่ในกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2465 โดยเห็นว่า
กระทรวงมหาดไทย เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม
ทั้งนี้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปราม
อาชญากรรมอันได้แก่ ตำรวจ อัยการ และราชทัณฑ์ ยกเว้นศาล จึงควรไปสังกัดรวมอยู่ที่
เดียวกันคือ กระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้เพื่อให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น¹¹

และต่อมาในปี พ.ศ. 2478 ได้มีพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ กำหนดให้ในทุก
ท้องที่ที่ตั้งศาลจังหวัด มีพนักงานอัยการนายหนึ่งหรือหลายนาย แล้วแต่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร
ถ้ามีพนักงานอัยการมากกว่านายหนึ่ง ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้านายหนึ่งเรียกว่า
อัยการจังหวัด นอกนั้นให้เป็นผู้ช่วยเรียกว่า อัยการผู้ช่วย ส่วนในจังหวัดพระนครและธนบุรี
ให้พนักงานอัยการประจำกรมอัยการเป็นพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นทุกศาลและมี
หัวหน้ากองคดีเป็นหัวหน้า ในทุกท้องที่ที่ตั้งศาลแขวงมีพนักงานอัยการนายหนึ่งหรือหลายนาย
แล้วแต่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร โดยกฎหมายเหล่านี้เป็นอันยกเลิกชื่ออัยการ ซึ่งแต่เดิม

¹⁰ สุข เปรมาวิน และ ม.อรธโกวิทวิฑูริ, ระบอบอัยการ, หน้า 161.

¹¹ กุลพล พลวัน, "ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย",

เรียกว่า "ยกบัตร" "แพ่ง" "พนักงานรักษาพระอัยการ" มาเรียกว่าพนักงานอัยการ
อัยการจังหวัด อัยการผู้ช่วย ครั้นในปี พ.ศ. 2498 ได้มีพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ
พ.ศ. 2498 ออกมายกเลิกพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 แต่ยังคงหลักการเดิม
โดยเปลี่ยนชื่อเรียกตำแหน่งของอัยการบางตำแหน่ง พระราชบัญญัตินี้ยังคงใช้มาจนทุกวันนี้¹²

ระบบการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาแต่เดิมเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหายและเป็นเรื่องของประชาชน
ต่อมาจึงเกิดระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งจะได้อธิบายตามลำดับดังนี้¹³

1. การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

เป็นการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่เดิมที่มาจากแนวความคิดที่ว่า การแก้แค้นอย่าง
ถูกต้องตามกติการะหว่างเอกชนด้วยกันจะเป็นการยืนยันความยุติธรรมได้ดีที่สุด การดำเนินคดี
จึงเริ่มต้นด้วยการกล่าวหาของโจทก์ ซึ่งมีหน้าที่ในการแสดงพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด
ของจำเลย โดยมีศาลวางตัวเป็นกลางคอยทำหน้าที่ควบคุมการต่อสู้คดีตามหลักกฎหมายว่าด้วย
พยานหลักฐาน และทำหน้าที่ชี้ขาดคดีตัดสินคดีจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาล การดำเนิน
คดีอาญาจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง

2. การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

ก่อนที่การดำเนินคดีโดยรัฐจะเกิดขึ้น นอกจากจะมีหลักการดำเนินคดีอาญา
โดยเอกชนผู้เสียหายดังกล่าวมาแล้ว ยังมีหลักการดำเนินคดีอาญาอีกหลักหนึ่งซึ่งอาจเรียกว่า
"หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน" หลักนี้มีใช้ในประเทศอังกฤษและในบางรัฐใน
ประเทศสวิส ความหลักการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษถือว่า ประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย
และมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่

¹² เข็มชัย ชูติวงศ์, "อัยการ" ใน การบริหารงานยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร :
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 305.

¹³ คณิต ๗ นคร, ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ, หน้า 34-38.

3. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา¹⁴ คือ พนักงานอัยการ อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว แม้ในประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยเคร่งครัด ก็มีการโอนคดีให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาไว้บ้างเช่นกัน แต่จำกัดประเภทและฐานความผิดไว้

และโดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ค่อนข้างกว้างขวาง¹⁵ จึงอาจทำให้คิดไปได้ว่าหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นหลักผสม เนื่องจากมีการยอมรับในสิทธิของเอกชนที่จะฟ้องคดีอาญาได้เอง ขณะเดียวกันก็ถือว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมควบคู่กันไป โดยจัดให้มีอัยการไว้ฟ้องคดีอาญาค่วมกัน ดังเช่นวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย¹⁶

นอกจากนี้ก็มีผู้เห็นว่า การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้เอกชนฟ้องคดีได้เฉพาะบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยครั้งนั้น การฟ้องคดีโดยเอกชนดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการฟ้องคดีโดยประชาชนอย่างของประเทศอังกฤษ เพราะเรามีได้ถือว่าเอกชนเป็น

¹⁴ "พนักงานอัยการผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา" หมายความว่า พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องกันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ กล่าวคือ การระบบอัยการที่สมบูรณ์นั้นถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกมิได้ เจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการเท่านั้น

¹⁵ คณิต ๗ นคร, ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ, หน้า 41.

¹⁶ กุลพล พลวัน, ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในไทย, วารสารอัยการ 9 (พฤษภาคม 2529) : 77.

โจทก์ฟ้องคดีอาญาในนามพลเมืองทั้งประเทศ¹⁷

ซึ่งในเรื่องนี้ถ้าเราพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ที่ว่า "...เมื่อพนักงานอัยการและคู่เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน...พนักงานอัยการ มีอำนาจร้องขอศาลให้ส่งคู่เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นได้" จะเห็นได้ถึง อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญา ในประเทศไทยจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ¹⁸

อย่างไรก็ดีการที่จะพิจารณาว่าหลักการดำเนินคดีอาญาของไทยคือ หลักใด จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นเสียก่อนว่าการดำเนินคดีอาญามีความสัมพันธ์กับแนวความคิด ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ และแนวความคิด ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศตะวันตกนั้น ก็สืบเนื่องมาจากการต่อสู้เพื่อให้ได้ มาซึ่งเสรีภาพของประชาชนในรัฐต่าง ๆ ที่ยังผลให้เกิดรูปแบบของความผูกพันของประชาชน กับรัฐขึ้นต่างกันเป็น 2 แนวคือ¹⁹

1. แนวความคิดว่าประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

รูปแบบของความผูกพันของประชาชนกับรัฐเป็นไปในลักษณะที่ประชาชน ไม่ไว้วางใจอำนาจรัฐ ในรัฐที่ประชาชนไม่ไว้วางใจอำนาจรัฐนี้แนวความคิดของประชาชน ในเรื่องเสรีภาพจะสูงมากจนมีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธอำนาจรัฐ แนวความคิดนี้เป็นแนว ความคิดของประเทศอังกฤษ ซึ่งในประเทศอังกฤษนั้นได้มีการสถาปนาอำนาจรัฐสภาขึ้นมาแทน อำนาจกษัตริย์จนในที่สุดอำนาจรัฐสภาได้รับการยอมรับว่าเป็นอำนาจสูงสุด และเมื่อครั้งที่ อังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐนั้น ก็ได้รับการ

¹⁷ สุรินทร์ ถั่วทอง, ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย : ปัญหาและข้อเสนอแนะ บางประการ, วารสารอัยการ 4 (ตุลาคม 2524) : 63.

¹⁸ คณิต ๗ นคร, วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ ตรงกัน, วารสารนิติศาสตร์ 15 (กันยายน 2528) : 13.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2-3.

คัดค้านอย่างรุนแรงจากประชาชน ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกส่วนลึกของคนอังกฤษ ที่คัดค้านอำนาจของรัฐนั่นเองส่งผลให้ในประเทศอังกฤษมีการดำเนินคดีอาญา โดยประชาชน และแม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้มีการจัดตั้ง Director of Public Prosecutions (D.P.P.) ทำให้การฟ้องคดีอาญาของประชาชนในความเป็นบางประเภทจะต้องได้รับความยินยอม จาก D.P.P. แต่ในพื้นฐานของความคิดหลัก D.P.P. หากใครกระทำแทนรัฐไม่แต่กระทำแทน ประชาชน

2. แนวความคิดว่ารัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาในประเทศภาคพื้น ยุโรปอย่างที่ไม่เปลี่ยนแปลง ถึงแม้ต่อมาประเทศในภาคพื้นยุโรปจะได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครอง จากระบอบกษัตริย์ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดมาเป็นระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือเปลี่ยนรูปแบบ จากราชอาณาจักรมาเป็นสาธารณรัฐ แต่นั่นก็เป็นเพียงการเปลี่ยนผู้ถืออำนาจเท่านั้น ในเนื้อหา ยังคงยอมรับอำนาจรัฐหรืออำนาจของส่วนกลางอยู่เช่นเดิมอย่างที่ไม่เปลี่ยนแปลง รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

เมื่อมาพิจารณาการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย เรามีพนักงาน อัยการเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล พิจารณาเพียง เท่านั้นจะเห็นได้ว่า วิธีพิจารณาความอาญาของเราโดยพื้นฐานตรงกับวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศในภาคพื้นยุโรปดังกล่าวล่วงแล้วข้างต้น จะมีความแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ในการ ดำเนินคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรปนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มดำเนินคดี อาญาเองได้ หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาเองได้ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญา หรือสอบสวนคดีอาญา²⁰ และแตกต่างจากประเทศที่มีการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เช่น ประเทศอังกฤษที่ไม่มีพนักงานอัยการ²¹

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการดำเนินคดีของ รัฐ ในเบื้องต้นรัฐจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา หน้าที่นี้คือ หน้าที่อำนวยความสะดวก ยุติธรรม อันประกอบด้วยหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดีและหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดีให้ตลอด²² โดยการที่รัฐจัดให้มืองค์กรของรัฐเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่งและทำคำชี้ขาดในที่สุด ซึ่งไม่ใช่เป็นการพิพาทกันในศาลและไม่ถือว่ารัฐเป็นปรปักษ์กับประชาชนในรัฐ แต่องค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐ อันได้แก่ศาล อัยการ และตำรวจ ต่างก็มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทั้งสิ้น²³

2.2 อำนาจหน้าที่ของอัยการ

ก่อนอื่นควรมาทำความเข้าใจกับคำว่า "พนักงานอัยการ" และ "อัยการ" เสียก่อนว่ามีความหมายแตกต่างกันเพียงใด²⁴

คำว่า "อัยการ" มีปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 แต่ไม่มีนิยามของคำนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคงมีแต่คำว่า "พนักงานอัยการ"

²² คณิต ฌ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญากับความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง", วารสารอัยการ 4 (มิถุนายน 2524) : 53-54.

²³ คณิต ฌ นคร, วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน, หน้า 6.

²⁴ คำว่า "อัยการ" นี้เป็นคำนามอยู่แล้ว ไม่ควรเติมคำว่า "พนักงาน" เข้าไปอีก ห่วงองเดียวกันหากเติมคำนี้ลงไปกับ "ตุลาการ" หรือ "ผู้พิพากษา" เป็น "พนักงานผู้พิพากษา" แล้ว ก็ดูจะชอบกลมากเพราะผู้พิพากษาเป็นคำนามอยู่แล้ว สรุณคำว่า "พนักงานสอบสวน" นั้น ถูกแล้ว เพราะคำว่า "สอบสวน" เป็นคำกริยา จึงต้องเติมคำว่าพนักงานลงไปเพื่อให้เป็นคำนาม ฉะนั้นคำว่า "พนักงาน" จึงควรตัดออกจาก "พนักงานอัยการ" ควรใช้เหลือแต่ "อัยการ" (ดู สุข เปรุณาวิน, "ระบบอัยการในต่างประเทศ" ใน ระบบอัยการสากล (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), หน้า 17.)

ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(5) หมายถึง ตัวเจ้าหน้าที่งาน
ฉะนั้นคำว่า "อัยการ" จึงควรหมายถึงองค์กร²⁵

อำนาจหน้าที่ของอัยการในระบบอัยการที่สมบูรณ์มี 3 ประการ คือ อำนาจหน้าที่
ในการสอบสวนฟ้องร้อง อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีในศาลและอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดี
ตามคำพิพากษา

2.2.1 อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง ในประเทศที่ยึดถือระบบอัยการ
ที่สมบูรณ์ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น ถือว่าการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องนี้
เป็นกระบวนการเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้อันจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการ กล่าวคือ
นอกจากอัยการจะมีอำนาจในการฟ้องร้องคดีที่มีลักษณะค่อนข้างจะยุ่งยากอยู่ฝ่ายเดียวแล้ว
อัยการยังมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวาง คือ มีอำนาจรับคำร้องทุกข์
กล่าวโทษได้เอง แล้วทำการสอบสวนควบคุมการสอบสวนของตำรวจ หรือสั่งการแก่ตำรวจตาม
ที่เห็นสมควรก็ได้^{26, 27}

ในประเทศไทยแต่เดิมก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ได้มีข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราว พ.ศ. 2465 กำหนดให้อัยการหัวเมืองมีอำนาจ
จับกุม สอบสวน และฟ้องร้องคดีอาญา²⁸ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธี

²⁵ คณิต ๗ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์
การพิมพ์, 2528), หน้า 20.

²⁶ สัตยา อรุณชาวี, "อำนาจการสอบสวนคดีอาญาของอัยการ", (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทนิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 89.

²⁷ ทวีศักดิ์ ๗ ตะกั่วทุ่ง, งานอัยการของประเทศญี่ปุ่นใน ระบบอัยการต่างประเทศ
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, 2520),
หน้า 37-42.

²⁸ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่วรัฐ, หน้า 40.

พิจารณาความอาชญาฉบับปัจจุบัน แม้จะได้มีการบัญญัติเรื่องการสอบสวนและฟ้องร้องไว้ในภาคเดียวกัน เพื่อแสดงให้เห็นชัดแจ้งถึงการเป็นกระบวนการเดียวของการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง แต่จากการตีความของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจากทางปฏิบัติ ที่พิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจากจุดยืนในเรื่อง "อำนาจ" ทำให้การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานเกิดจากการแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด ฝึกหัดกระบวนอัยการสากลที่ให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องดังกล่าวมาแล้ว อัยการไทยจึงมีเพียงอำนาจฟ้องคดีความตามสำนวนการสอบสวนที่เสนอขึ้นมาเท่านั้น ไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ ไม่มีอำนาจเริ่มให้มีการสอบสวนเอง²⁹ จะทำไต่กันแต่เพียงเป็นผู้กลั่นกรองการสอบสวนเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนและความเห็นจากพนักงานสอบสวนแล้ว ก็จะพิจารณาพยานหลักฐานจากสำนวนการสอบสวน หากเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังขาดตกบกพร่องอยู่ก็อาจสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมได้³⁰

การตีความและการปฏิบัติเช่นนี้ ไม่เอื้ออำนวยให้อัยการได้มีส่วนร่วมในภาระหน้าที่ที่เกี่ยวกับการควบคุมคดี หรือการใช้อำนาจหน้าที่สอบสวนซึ่งเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการฟ้องร้องดำเนินคดีขึ้นก่อนการพิจารณาของศาลอย่างจริงจัง ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก เพราะเนื่องจากการสังคดีของอัยการต้องขึ้นอยู่กับสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนดำเนินการมา และพนักงานอัยการไม่มีส่วนรับรู้รับผิดชอบมาตั้งแต่ต้น³¹ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เสรีภาพของบุคคลกระทำความผิดโดยพนักงานอัยการไม่อาจเข้าไปเยียวยาไต่ห้วงที่ ทั้งขาดประสิทธิภาพในการใช้กระบวนการยุติธรรมนี้ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพราะความไม่เชื่อมโยงของกระบวนการยุติธรรม

²⁹ สุรินทร์ ถั่วทอง, ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย : ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ, หน้า 55.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ฎ)

³¹ สุรินทร์ ถั่วทอง, ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย : ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ, หน้า 55.

2.2.2 อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีในศาล อำนาจหน้าที่ของอัยการในชั้นนี้ หมายถึง เมื่ออัยการไต่สวนฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้วก็ต้องนำพยานมาสืบในศาล และกระทำกรณอื่น ๆ เท่าที่เห็นสมควรเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด ทั้งในข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายมาพิสูจนจนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้ต้องหาเป็นกฎหมายได้รับโทษ รวมทั้งการอุทธรณ์ ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกา³²

ในการปฏิบัติหน้าที่นี้ อัยการมีไต่สวนหน้าที่คุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมเพียงอย่างเดียว หากแต่มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของ 3 ฝ่ายพร้อม ๆ กัน คือ สิทธิส่วนตัวเสียของผู้เสียหาย และของผู้ต้องหาหรือจำเลย³³

ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยนี้ ที่ประชุมนักกฎหมายทั่วโลกเกี่ยวกับกฎหมายอาญา ครั้งที่ 9 ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อระหว่างวันที่ 24-30 สิงหาคม 2507 เรื่อง "บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา" ได้ลงความเห็นว่ายอการควรให้ความสนใจต่อผู้กระทำผิดในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งต่อศักดิ์ศรีของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์ และต่อสิทธิส่วนตัวเสียของเขา ด้วยเหตุนี้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงควรให้เหมาะสมแก่แต่ละบุคคล และเพื่อวัตถุประสงค์อันนี้จะปรับปรุงและให้กลับเข้าสังคมได้³⁴

แต่ในทางปฏิบัติ อัยการไทยระมัดระวังตัวในการปฏิบัติหน้าที่มากเกินไป จึงทำให้ไม่กล้าพอที่จะแสดงบทบาทเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนตัวเสียของผู้ต้องหาหรือจำเลย³⁵

³²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

³³เรวัต ฉ่ำเฉลิม, "ชะลอการฟ้อง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 11.

³⁴อุททิศ แสนโลกม, "บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา", อัยการนิเทศ 37 (2508) : 43-45.

³⁵เรวัต ฉ่ำเฉลิม, ชะลอการฟ้อง, หน้า 19.

2.2.3 อำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล "บังคับคดี" หมายถึง กระบวนการพิจารณาที่กระทำไปเพื่อให้มีการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดนั้น รวมตลอด ทั้งการวินิจฉัยสั่งการอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดนั้นด้วย เช่น การออกหมายจำคุก การสั่งปรับ และการวินิจฉัยว่าควรทุเลาการลงโทษหรือไม่ เหล่านี้เป็น กระบวนการพิจารณาในการบังคับคดีทั้งสิ้น³⁶ ซึ่งอัยการไทยมิได้มีอำนาจในส่วนนี้ แยกต่าง จากประเทศที่มีระบบอัยการที่สมบูรณ์ที่ถือว่าอัยการยังต้องมีหน้าที่ต่อไปถึงขั้นก่อนการบังคับคดี ตามคำพิพากษาคด้วย กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกา อัยการเป็นผู้ให้ความเห็นในการ พิจารณาอภัยโทษ ลดโทษ หรือปลดปล่อยจากการจำคุกก่อนกำหนด โดยมีการคุมประพฤติ กังนี้ เป็นต้น³⁷

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลอยู่ภายใต้ อำนาจของอัยการ ตั้งแต่โทษประหารชีวิตลงมาถึงโทษปรับ ทรัพย์สิน³⁸ กล่าวคือกรณี โทษประหารชีวิต อัยการและพัศดีหรือตัวแทนต้องอยู่รวมในขณะที่มีการประหารชีวิตนักโทษ โดยอัยการที่อยู่ด้วยในขณะนั้นจะต้องออกหนังสือรับรองว่า การประหารชีวิตได้ดำเนินไปโดย เรียบร้อย หนังสือรับรองในกรณีเช่นนี้จะต้องมีการประทับตราของอัยการและพัศดีหรือตัวแทน ไปด้วย กรณีโทษทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ถูกริบให้อัยการเป็นผู้จัดจำหน่าย หากว่าภายใน 3 เดือน หลังจากมีคำพิพากษาให้ริบ บุคคลผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวยื่นคำขอเรียกคืน จะต้อง มีการชดใช้ให้คืน แต่หากว่าคำร้องขอดังกล่าวได้ยื่นหลังจากทรัพย์สินถูกจำหน่ายไปแล้ว อัยการ จะต้องส่งมอบผลประโยชน์ที่ได้รับจากการขายทอดตลาดสิ่งของนั้น ๆ แก่ผู้ร้องขอ³⁹

³⁶ คณิต ๗ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 206.

³⁷ โกลแมน ภทธรินมย์, "งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม", อัยการนิเทศ 31 (2512) : 492.

³⁸ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, translated by B.J. George, (New Jersey : Fred B. Rothman & Co. 1965), pp.470-471.

³⁹ Ibid, p.472,475.

จากที่กล่าวมาแล้วถึงอำนาจหน้าที่ของอัยการไทย โดยเปรียบเทียบกับอำนาจหน้าที่ของอัยการในระบบที่สมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของอัยการไทยจำกัดอยู่ในวงแคบ กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง อัยการไม่มีอำนาจเริ่มการสอบสวนและใช้มาตรการบังคับ มีเพียงอำนาจในการกลั่นกรองสำนวนการสอบสวน และในชั้นบังคับคดี ความคำพิพากษา อัยการไทยก็มีไต่มีอำนาจในการบังคับคดีเช่นประเทศที่ยึดถือระบบอัยการที่สมบูรณ์ การที่อัยการไทยมีอำนาจหน้าที่ในวงจำกัดเช่นนี้ นับเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่เพื่ออำนวยความยุติธรรมในชั้นพนักงานอัยการ จึงเป็นเรื่องที่ควรจะต้องนำมาพิจารณา กันต่อไป

2.3 การจัดองค์กรของกรมอัยการและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตำแหน่งต่าง ๆ

การแบ่งส่วนราชการกรมอัยการ กระทรวงมหาดไทย แบ่งออกได้ดังนี้⁴⁰

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง แบ่งส่วนราชการออกเป็นดังนี้⁴¹

1. สำนักงานเลขาธิการกรม มีหน้าที่และความรับผิดชอบด้านธุรการทั่วไปของกรมอัยการ โดยแยกหน่วยงานออกเป็น 4 หน่วยงานคือ ฝ่ายการคลัง ฝ่ายการเจ้าหน้าที่ งานพัสดุ และงานสารบรรณ

⁴⁰"พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอัยการ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2526", ราชกิจจานุเบกษา 100 (3 กุมภาพันธ์ 2527) : 1.

⁴¹กรมอัยการ, รายงานประจำปี 2529 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2530), หน้า 1-10.

2. กองที่ปรึกษา แบ่งออกเป็น 6 กอง แต่ละกองมีอำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมายแก่ กระทรวง ทบวง กรม าลา และจัดทำความเห็นตรวจร่างสัญญา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศให้แก่หน่วยงานของรัฐ พิจารณาความเห็นเสนออธิบดี กรมอัยการในเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของอธิบดีกรมอัยการ เช่น หน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสอบสวนความผิดนอกประเทศ⁴² การชี้ขาดเขตอำนาจสอบสวน⁴³ การส่งคดีวิสามัญฆาตกรรม⁴⁴ การชี้ขาดความเห็นแย้ง แยกอุทธรณ์ แยกฎีกา⁴⁵ การรับรองอุทธรณ์⁴⁶ และการรับรองฎีกา⁴⁷ และหน้าที่ความกฎหมายอื่น เช่น ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย ในการชี้ขาดความเห็นแย้งในคดีอาญาเกี่ยวกับการล้มละลาย⁴⁸ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีเฉพาะเรื่อง เช่น อธิบดีอาจมีคำสั่งให้พนักงานอัยการในกองที่ปรึกษาไปดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอาญา คดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นผู้แทนอธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้แทนของกรมอัยการไปประชุมในคณะกรรมการต่าง ๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งหรือที่กระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ แต่งตั้ง หรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เป็นต้น

3. กองวิชาการ แบ่งออกเป็น 7 กอง ดังนี้คือ กองสถิติและวิจัย กองฝึกอบรม กองวิเคราะห์และแนะนำ กองนโยบายและแผน กองวิเทศสัมพันธ์ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ และสำนักงานประชาสัมพันธ์และการข่าว

⁴²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20.

⁴³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21.

⁴⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143.

⁴⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

⁴⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ครี.

⁴⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221.

⁴⁸พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 160.

4. กองคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ⁴⁹ แบ่งออกเป็น 16 กอง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของกองที่ 1-10 นั้นแบ่งเขตกันโดยใช้ท้องที่ของสถานีตำรวจนครบาลต่าง ๆ ในฝั่งกรุงเทพฯ เป็นหลัก ซึ่งแต่ละกองจะมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบบรรดาสถานการณ์การสอบสวนที่เกิดขึ้นครอบคลุมประมาณ 4-5 เขตท้องที่สถานีตำรวจนครบาลนั้น ๆ ส่วนอีก 6 กองนั้นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเฉพาะคดีบางอย่าง เช่น คดียาเสพติด คดีในศาลแขวง หรือคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งจะแบ่งเขตอำนาจไปตามลักษณะของคดี หรือตามเขตอำนาจศาลแล้วแต่กรณี

บรรดาสถานการณ์คดีอาญาซึ่งไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกองใด ให้เป็นอำนาจของอัยการพิเศษฝ่ายคดีที่จะมอบหมายให้กองคดีอาญาของหนึ่งกองใดเป็นผู้รับผิดชอบไต่ถามความเหมาะสม

5. กองคดีแพ่ง มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเรื่องและสำนวนคดีแพ่งทั้งปวง ในฐานะทนายว่าต่างหรือแก้ต่างคดีให้กับหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งจะต้องดำเนินคดีในศาลแพ่ง แบ่งกองคดีแพ่งออกเป็น 8 กอง และกองคดีภาษีอากร 2 กอง

6. กองคดีอาญาชนบท แบ่งออกเป็น 7 กอง กองที่ 1-5 แบ่งเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบบรรดาสถานการณ์การสอบสวนที่เกิดขึ้น โดยถือเขตท้องที่สถานีตำรวจนครบาลในฝั่งธนบุรีเป็นหลัก ส่วนอีก 2 กองนั้นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบคดีในเขตอำนาจศาลแขวงธนบุรี

7. กองคดีแพ่งธนบุรี แบ่งออกเป็น 2 กอง มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเรื่องและสำนวนคดีแพ่งทั้งปวง ในฐานะเป็นทนายว่าต่างหรือแก้ต่างคดีให้กับหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องดำเนินคดีในศาลแพ่งธนบุรี

⁴⁹ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (1).

8. กองคดีอุทธรณ์ ในส่วนกลางแยกออกเป็น 4 กอง แต่ละกองมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาอุทธรณ์ บรรดาคดีอาญาที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร ในส่วนภูมิภาคมีที่ทำการอัยการอุทธรณ์จังหวัด รวม 34 ที่ทำการ

9. กองคดีฎีกา มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาฎีกา บรรดาคดีอาญาที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร ในส่วนภูมิภาคมีที่ทำการอัยการฎีกาเขตใน ที่ทำการอัยการเขตรวม 9 ที่ทำการ

10. กองคดีแรงงาน แบ่งออกเป็น 2 กอง แต่ละกองมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบเรื่องและสำนวนคดีแพ่งทั้งปวงความกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน ในฐานะเป็นทนายว่าจ้างหรือแก้ต่างคดีให้กับหน่วยงานของรัฐ และเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งจะต้องดำเนินคดีในศาลแรงงานกลาง

11. สำนักงานอัยการเขต มีหน้าที่ในการสอดส่องควบคุมการปฏิบัติราชการ และความประพฤติของพนักงานอัยการภายในเขต ตลอดจนตรวจแนะนำวิธีปฏิบัติราชการให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและกฎหมาย และพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความประพฤติของพนักงานอัยการ

กรมอัยการได้แบ่งท้องที่ของกรมอัยการออกเป็นเขตรวม 9 เขต⁵⁰ โดยแต่ละเขตมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบครอบคลุมท้องที่หลายจังหวัดในภูมิภาคที่ใกล้เคียงกัน เช่น เขต 8 มีเขตอำนาจครอบคลุมท้องที่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ตอนบน เขต 9 มีเขตอำนาจครอบคลุมท้องที่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ตอนล่าง เป็นต้น

12. ที่ทำการอัยการประจำศาลจังหวัดมีนบุรี

⁵⁰ "พระราชกฤษฎีกาแบ่งท้องที่กรมอัยการ กระทรวงมหาดไทย ออกเป็นเขต พ.ศ. 2521." ราชกิจจานุเบกษา 95 (16 มีนาคม 2521) : 24-27.

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค แบ่งส่วนราชการออกเป็น

1. ที่ทำการอัยการจังหวัด
2. ที่ทำการอัยการประจำศาลจังหวัด
3. ที่ทำการอัยการประจำศาลแขวง
4. ที่ทำการอัยการประจำศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัด

ในจังหวัดหนึ่ง ๆ มีที่ทำการอัยการจังหวัดหนึ่งแห่ง และบางจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล หรือมีศาลแขวง หรือศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัด ก็ให้มีที่ทำการอัยการประจำแต่ละศาลดังกล่าว

นอกจากนี้กรมอัยการยังจัดตั้งหน่วยงานพิเศษในกรมอัยการ คือ สำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน⁵¹ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน ดังนี้⁵²

1. คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน มีอำนาจหน้าที่ควบคุมในค่านโยบายและการวางแผนตลอดจนการปฏิบัติงานของสำนักงานฯ
2. ฝ่ายปฏิบัติงาน ซึ่งแยกออกเป็น ฝ่ายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ฝ่ายเร่งรัดการดำเนินคดี ฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และฝ่ายวิเทศสัมพันธ์

ในส่วนตำแหน่งต่าง ๆ ของพนักงานอัยการนั้น ในปัจจุบันตำแหน่งข้าราชการอัยการ มีดังนี้คือ⁵³

⁵¹ คำสั่งกรมอัยการที่ 174/2525 เรื่อง จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน.

⁵² คำสั่งกรมอัยการที่ 175/2525 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน และผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานฯ.

⁵³ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 23.

1. อธิบดี
2. รองอธิบดี
3. อัยการพิเศษฝ่ายปรึกษา
4. อัยการพิเศษฝ่ายคดี
5. อัยการพิเศษฝ่ายวิชาการ
6. อัยการพิเศษประจำเขต
7. อัยการประจำกรม
8. อัยการจังหวัด
9. อัยการประจำกอง
10. อัยการจังหวัดผู้ช่วย
11. และอัยการผู้ช่วย

นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งข้าราชการอัยการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ตามที่กำหนด โดยกฎกระทรวง โดยตำแหน่งดังกล่าวเทียบกับตำแหน่งข้าราชการอัยการ ดังต่อไปนี้

<u>ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น</u>	<u>เทียบกับตำแหน่ง</u>
อัยการพิเศษฝ่ายฎีกา	อัยการพิเศษฝ่ายคดี
อัยการพิเศษฝ่ายอุทธรณ์	อัยการพิเศษฝ่ายคดี
อัยการพิเศษฝ่ายคดีชนบท	อัยการพิเศษฝ่ายคดี
อัยการพิเศษประจำกรม	อัยการพิเศษประจำเขต
รองอัยการจังหวัด	อัยการประจำกรม ⁵⁴
อัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง	อัยการพิเศษฝ่ายคดี
อัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่งชนบท	อัยการพิเศษฝ่ายคดี
อัยการพิเศษฝ่ายคดีแรงงาน	อัยการพิเศษฝ่ายคดี ⁵⁵

⁵⁴กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521.

⁵⁵กฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2526) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521.

ส่วนอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับการจัด
องค์กรของกรมอัยการ แยกการพิจารณาออกเป็นดังนี้ คือ

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง

1. อธิบดีกรมอัยการ

เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในกรม มีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการ
ในสังกัดกรมอัยการ ซึ่งรับราชการประจำทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แยกอำนาจการ
บริหารงานของอธิบดีออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

– อำนาจในการบริหารงานทั่วไป ในด้านนี้อธิบดีกรมอัยการมี
อำนาจในการบริหารงานเช่นเดียวกับอธิบดีกรมอื่น ๆ โดยทั่วไป คือ มีอำนาจในการบริหาร
งานทางธุรการ และกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานทั่วไปของกรมอัยการ

– อำนาจในการบริหารงานยุติธรรม อธิบดีกรมอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ
งานซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 และตามกฎหมายอื่น และมอบหมายงานให้พนักงาน
อัยการชั้นรอง ๆ ลงไป เป็นผู้ปฏิบัติ โดยกฎหมายให้อำนาจอธิบดีในการทำคำสั่งเฉพาะเรื่อง
หรือวางระเบียบให้พนักงานอัยการปฏิบัติได้⁵⁶ นอกจากนี้ยังมีกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็น
หน้าที่ของอธิบดีเฉพาะเรื่อง เช่น การชี้ขาดความเห็นแย้ง แยกอุทธรณ์ แยกฎีกา⁵⁷
การสอบสวนความผิดนอกประเทศ⁵⁸ เป็นต้น ส่วนบทบาทของอธิบดีในการสั่งคดีอาญานั้นจะ
กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

⁵⁶ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 15.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20.

2. รองอธิบดีกรมอัยการ

การปฏิบัติราชการของรองอธิบดีเป็นไปตามที่อธิบดีจะได้อนุญาต
ในกรณีที่อธิบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ เช่น ในกรณีลาหยุดราชการ หรือไปราชการนอกเขต
ท้องที่ที่รับราชการประจำ รองอธิบดีมีหน้าที่รักษาราชการแทน ในกรณีนี้รองอธิบดีจะมีอำนาจ
หน้าที่เช่นเดียวกับอธิบดี เว้นไว้แต่ที่กฎหมายบัญญัติว่า เป็นอำนาจของอธิบดีเฉพาะตัว

3. อัยการพิเศษฝ่ายปรึกษา

เป็นหัวหน้างานในกองที่ปรึกษาซึ่งอยู่ในราชการส่วนกลาง มี
อัยการประจำกรม อัยการประจำกอง และอาจมีพนักงานอัยการตำแหน่งอื่นเป็นเจ้าหน้าที่
ปฏิบัติงาน ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมอัยการ

4. อัยการพิเศษฝ่ายคดี

เป็นหัวหน้างานในกองคดีซึ่งอยู่ในราชการส่วนกลาง มีอัยการประจำ
กรม อัยการประจำกอง และอัยการผู้ช่วยเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

5. อัยการพิเศษฝ่ายวิชาการ

เป็นหัวหน้างานในกองวิชาการซึ่งอยู่ในราชการส่วนกลาง มี
อัยการประจำกรม อัยการประจำกอง และอัยการผู้ช่วยเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

6. อัยการพิเศษประจำเขต

เป็นหัวหน้างานบังคับบัญชาข้าราชการสังกัดกรมอัยการในส่วน
ภูมิภาคภายในเขต แยกอำนาจการบริหารงานของอัยการพิเศษประจำเขตออกเป็น 2 ส่วนคือ⁵⁹

⁵⁹ คำสั่งกรมอัยการที่ 44/2529 เรื่อง การจัดระเบียบงานในสำนักงานอัยการเขต
ลงวันที่ 10 มีนาคม 2529.

- งานบริหารและวิชาการ ในคํานงานบริหาร อัยการพิเศษประจำเขตรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติราชการภายในเขต ประมวลผลการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมอัยการภายในเขต ตรวจสอบรายงานผลการฝึกอบรมอัยการผู้ช่วยทางคํานปฏิบัติกร คําเนินการในเรื่องการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการกรมอัยการภายในเขต เป็นต้น ส่วนในคํานวิชาการ อัยการพิเศษประจำเขตรับผิดชอบงานคํานนี้โดยประสานงานกับกองวิชาการ กรมอัยการ วิเคราะห์ วิจัยผลการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมอัยการภายในเขต ซึ่งได้จากรายงานการตรวจราชการของอัยการพิเศษประจำเขต และคามสถิติผลงานที่ที่ทำการอัยการรายงานมายังอัยการพิเศษประจำเขต เพื่อเสนอแนะมายังกรมอัยการและจัดทำแผนการคํานงานโดยความเห็นชอบของกรมอัยการ คอบข้อหารือเกี่ยวกับปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน จัดการประชุมทางวิชาการและทางปฏิบัติกรสำหรับที่ทำการอัยการภายในเขตอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เป็นต้น

- งานคดี อัยการพิเศษประจำเขตนั้นเป็นตำแหน่งของพนักงานอัยการ⁶⁰ จึงมีอำนาจในการคํานการไปตามอำนาจหน้าที่ในทางอรรถคดีของพนักงานอัยการ⁶¹ ในคํานงานคดีนี้ อัยการพิเศษประจำเขตรับผิดชอบการตรวจพิจารณาสำนวนคดีที่ที่ทำการอัยการจังหวัดส่งมาเพื่อพิจารณาตามระเบียบของกรมอัยการ ตรวจสอบการคํานคดีทั่วไปภายในเขต หรือเข้าคํานคดีหรือร่วมคํานคดีภายในเขต เป็นต้น

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

อัยการจังหวัด

เป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการสังกัดกรมอัยการในส่วนภูมิภาคภายในจังหวัด แยกอำนาจการบริหารงานของอัยการจังหวัดออกเป็น 2 ส่วน คือ

⁶⁰ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2502 มาตรา 5.

⁶¹ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 4.

- งานบริหารทั่วไป ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานทางธุรการของหน่วยงานในความรับผิดชอบ ให้เป็นไปตามระเบียบและนโยบายของกรมอัยการ

- งานคดี อัยการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะพนักงานอัยการภายในเขตอำนาจของตน กำหนดการแบ่งภาระหน้าที่ให้พนักงานอัยการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ความเหมาะสม และตรวจสอบความเห็นของพนักงานอัยการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น

2.4 การปกครองบังคับบัญชาตามลำดับชั้น

เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นข้าราชการประเภทหนึ่งและตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า "ข้าราชการฝ่ายอัยการ" หมายถึง ข้าราชการซึ่งรับราชการในกรมอัยการ โดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกรมอัยการ ซึ่งได้แก่

1. ข้าราชการอัยการ คือ ข้าราชการผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ
2. ข้าราชการธุรการ คือ ข้าราชการผู้มีหน้าที่ในทางธุรการ⁶²

ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการธุรการนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับ⁶³

ส่วนข้าราชการอัยการนั้น แม้จะมีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลแตกต่างจากข้าราชการพลเรือนสามัญ แต่ก็ยังคงอยู่ในหลักการพื้นฐานของระบบราชการดังจะกล่าวต่อไป

⁶² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 5.

⁶³ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 66.

ระบบราชการหรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า "Bureaucracy" มาจากคำ 2 คำ คือ Bureau เป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศส มีความหมายสองอย่างคือ จะหมายความถึงโต๊ะเขียนหนังสือที่มีลิ้นชักสำหรับใส่กระดาษก็ได้หรือจะหมายความว่าการทำงานของหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเป็นข้าราชการก็ได้

Cracy มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ Kratia แปลว่า ลัทธิการปกครองหรืออำนาจ

ดังนั้นเมื่อคำทั้งสองมารวมกันเป็น Bureaucracy จึงหมายความว่าอย่างสั้น ๆ ว่า คือ การใช้อำนาจปฏิบัติงานราชการของข้าราชการ⁶⁴

ส่วนความหมายของ Bureaucracy อีกนัยหนึ่งที่จะทำให้เห็นถึงหลักการพื้นฐานของระบบราชการได้ชัดเจนที่สุดคือ

"An organization, such as an administrative agency or the army, with the following general traits : a chain of command with fewer people at the top than the bottom ; well defined positions and responsibility ; fairly inflexible rules and procedures; "red tape" ; many forms to be filled out ; and delegation of authority downward form level to level"⁶⁵

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁴ บุสสี สัตยมานะ, การบริหารรัฐกิจ (กรุงเทพมหานคร : พิระพัชานการพิมพ์, 2521), หน้า 130.

⁶⁵ Black, Henry Campbell, Black's Law Dictionary. 5th ed., (St., Paul, Minn : West Publishing Co., 1979), p.178.

ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญ ๆ ของระบบราชการบางประการ คือ

1. มีสายการบังคับบัญชา (chain of command)
2. มีการมอบอำนาจหน้าที่ (delegation of authority)

1. สายการบังคับบัญชา (chain of command)

สายการบังคับบัญชา อาจมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า Line of authority หรือ Hierachy ก็คือคำ ๆ เกี่ยวกัน สายการบังคับบัญชานี้ ได้แก่ลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพในการติดต่อบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ที่มีต่อผู้บังคับบัญชาชั้นรอง ๆ ลงมา เพื่อให้การบริหารงานราชการ บรรลุจุดหมายอย่างสมฤทธิ์ผล⁶⁶

สายการบังคับบัญชาจะแสดงลักษณะการปฏิบัติงานดังนี้

(1) แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบของแต่ละคนในหน่วยงานนั้น ๆ

(2) แสดงให้รู้ถึงขอบเขตของการบังคับบัญชา รู้ว่าใครจะคงรายงานต่อใครตามลำดับชั้นขึ้นไป หรือบังคับบัญชาใครตามลำดับชั้นลงมา

(3) การจัดสายการบังคับบัญชาที่ดี จะช่วยให้การจ้ดองค์กรที่ดี ถ้าจัดสายการบังคับบัญชาไม่ดี งานจะสับสนล่าช้า กว้างาย⁶⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁶ Martin Albrow, Bureaucracy (London: Pall Mall Press Ltd., 1970), p. 92.

⁶⁷ บุสส์คี สัตยะมานะ, การบริหารรัฐกิจ, หน้า 135.

และเนื่องจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ มีส่วนลทกัน ความซึกชั้นแห่งความรับผิดชอบ จึงมีวินัยบังคับมิให้ผู้อยู่ใต้งบังคับบัญชากระทำข้ามลำดับชั้นการ บังคับบัญชา ดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 มาตรา 72 ที่ได้กำหนดเป็นวินัยไว้ว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องปฏิบัติการ โดยมีให้เป็น การกระทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือคน⁶⁸ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 43 วรรค 2 ด้วยเช่นเดียวกัน จึงเป็น การยืนยันถึงหลักการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งใช้บังคับอยู่ปัจจุบันบัญญัติไว้ว่า "พนักงานอัยการ มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องได้"⁶⁹ เป็นการบัญญัติไว้กว้าง ๆ มิได้จำกัดเฉพาะ พนักงานอัยการตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นพนักงานอัยการทุกคนจึงมีอำนาจ ออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาได้ไม่ว่าจะเป็นอัยการผู้ช่วย อัยการจังหวัด จนถึงอธิบดี กรมอัยการมีอำนาจดำเนินคดีได้เหมือนกัน⁷⁰

เมื่อแปลความหมายเป็นดังนี้ ปัญหาว่าจะมีการใช้อำนาจหน้าที่นี้อย่างไร ในเมื่อพนักงานอัยการทุกคนก็มีอำนาจเหมือนกันหมด ซึ่งก็คงจะต้องพิจารณาจากพระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ประกอบด้วย โดยเฉพาะ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งบัญญัติว่า

⁶⁸ ประยูร กาญจนกุล, กฎหมายปกครอง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 124.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5, 143.

⁷⁰ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, กรมอัยการกับการดำเนินคดีอาญาให้แก่รัฐ, เอกสารวิจัย ส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ, 2525), หน้า 38.

"ในการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจทำคำสั่งเฉพาะเรื่อง หรือวางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการ ปฏิบัติได้"

ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกหมายให้อำนาจผู้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งจัดวางระเบียบ หรือคำสั่งเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยสะดวก เรียบร้อยและเป็นระเบียบเดียวกัน อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ระเบียบหรือคำสั่งตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้นมิใช่กฎหมายลำดับรองเหมือนกฎกระทรวงหรือประกาศกระทรวง แต่มีผลใช้ไ้ครบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายแม่บทซึ่งให้อำนาจไว้โดยชัดแล้ว⁷¹

ดังนั้นอธิบดีกรมอัยการจึงใช้อำนาจตามมาตรา 15 วางระเบียบการ สั่งคดีของอัยการผู้ช่วย (เช่น คำสั่งฟ้องหรือคำสั่งไม่ฟ้องคดี) ต้องผ่านความเห็นชอบของ อัยการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา เพราะเป็นระบบการตรวจสอบลำดับชั้นของพนักงานอัยการ

แต่หากอัยการผู้ช่วยฟ้องคดีไปโดยมิได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา ความระเบียบดังกล่าว การฟ้องคดีนั้นก็ยังไม่เสียไป ถือเป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย เพราะอัยการผู้ช่วยมีฐานะเป็นพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีอำนาจฟ้องคดีไ้เองตามกฎหมายดังกล่าว⁷² อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวพนักงานอัยการ ผู้ขึ้นอาจต้องรับผิดชอบทางวินัยฐานไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และจากผล ของมาตรา 15 นี้ กรณีที่ผู้บังคับบัญชาไม่เห็นชอบกับความเห็นของผู้ไ้บังคับบัญชา ก็อาจมี คำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นอย่างอื่นได้ เช่น อัยการผู้ช่วยเสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่ ผู้บังคับบัญชาเห็นว่าตามรูปคดีไม่ควรฟ้องคดีก็อาจมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นได้ อันเป็นผลสืบเนื่อง มาจากหลักการผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นนั่นเอง⁷³

⁷¹ กุลพล พลวัน, บทบรรณาธิการ, วารสารอัยการ 9 (มกราคม 2529) : 6.

⁷² คำพิพากษาฎีกาที่ 1440/2493.

⁷³ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, กรมอัยการกับการดำเนินคดีอาญาให้แก่รัฐ, หน้า 39.

ลักษณะที่สำคัญของระบบราชการอีกประการหนึ่ง คือ

2. การมอบอำนาจหน้าที่ (delegation of authority)

การบริหารงานหมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ร่วมกัน ปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นการบริหารงานจึงไม่อาจปฏิบัติจัดทำได้แต่โดยลำพังคนเดียวจะต้องมีการมอบอำนาจหน้าที่ให้ปฏิบัติกลั่นกันตามลำดับชั้นและสายการบังคับบัญชา⁷⁴

การมอบอำนาจหน้าที่ (delegation of authority) จึงเป็นกระบวนการบริหารงานชั้นสำคัญที่สุดขั้นหนึ่งที่ผู้บริหารระดับหัวหน้าจำเป็นต้องปฏิบัติ ในหน่วยงานใดก็ตามย่อมต้องมีการแบ่งงานกันทำ (division of labour) เพื่อให้งานของหน่วยงานนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ เมื่อแบ่งงานออกไปแล้วก็ย่อมมีหัวหน้ารับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานเป็นชั้น ๆ ไป⁷⁵

ลักษณะของการมอบอำนาจหน้าที่ มีดังนี้คือ

(1) มิใช่เป็นการให้อำนาจเด็ดขาดไปเลย แต่เป็นการโอนอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้รับมอบที่จะปฏิบัติงาน ผู้มอบอำนาจมีสิทธิเรียกหรือถอนคืนได้

(2) ทำให้ผู้รับมอบอำนาจหน้าที่เกิดอำนาจหน้าที่ ภาระความรับผิดชอบ ร่วมกับผู้มอบ ความส่วนที่ไ้ได้รับมอบ

(3) เมื่อมอบอำนาจหน้าที่แล้ว ผู้มอบยังต้องผู้รับผิดชอบในผลงานอยู่จะปัดหรือชักทอกความรับผิดชอบไม่ได้⁷⁶

⁷⁴ บุษสตี สัตยะมานะ, การบริหารรัฐกิจ, หน้า 67.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

⁷⁶ พจน์ เพชรบูรณิน, "หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชา," วารสารอัยการ

ลักษณะของการมอบอำนาจหน้าที่ในระบบราชการซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญของการแบ่งงานกันทำ ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ปรากฏในการบริหารงานของกรมอัยการด้วย กล่าวคือ พนักงานอัยการทุกคนมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาได้แต่การใช้อำนาจหน้าที่นี้ อธิบดีกรมอัยการจะเป็นผู้วางระเบียบให้พนักงานอัยการปฏิบัติ และในระเบียบนั้น จะกำหนดว่าในส่วนกลาง ในส่วนภูมิภาค พนักงานอัยการตำแหน่งใดเป็นผู้รับผิดชอบในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา มีขั้นตอนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

ส่วนเรื่องความรับผิดชอบในงานซึ่งเป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากการมอบอำนาจหน้าที่จะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

จึงอาจกล่าวได้ว่า การปกครองบังคับบัญชาตามลำดับชั้นในกรมอัยการ หมายถึง ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ผู้บังคับบัญชามีอำนาจคิกคามดูแลการดำเนินงานของผู้บังคับบัญชาได้ และผู้บังคับบัญชาคงรายงานหรือเสนอขอความเห็นจากผู้บังคับบัญชาตามวิธีการที่กำหนด⁷⁷ ซึ่งหลักการนี้มีที่มาจากการทำงานอัยการเป็นระบบราชการ จึงจำเป็นต้องมีสายการบังคับบัญชาและมีการมอบอำนาจหน้าที่ เป็นเหตุให้มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นดังกล่าวกว้างต้น

2.5 ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ในทางอรรถคดี

โดยที่พนักงานอัยการเป็นข้าราชการสังกัดกรมอัยการ กระทรวงมหาดไทย จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่าในการปฏิบัติหน้าที่สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้น พนักงานอัยการแต่ละคน มีอิสระหรือไม่และมีไค้แค้ไหน เพียงไร

ความจำเป็นที่ต้องให้อิสระแก่พนักงานอัยการ

เนื่องจากพนักงานอัยการมีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งหน้าที่นี้จักได้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมให้ประชาชน

⁷⁷ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, กรมอัยการกับการดำเนินคดีอาญาให้แก่รัฐ, หน้า 38.

และรักษาคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคม เพราะคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้น ย่อมเท่ากับ เป็นการวินิจฉัยคดีในเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการอ่านอายุความยุติธรรมทางอาญา โดยรัฐ จึงควรให้หลักประกันแก่พนักงานอัยการว่าในการปฏิบัติหน้าที่นั้น เขาจะไม่ถูกบีบบังคับหรือ แทรกแซงจากบุคคลใด เพราะหากไม่มีหลักประกันดังกล่าว พนักงานอัยการอาจต้องปฏิบัติ หน้าที่ไปด้วยความหวาดหวั่นและไม่สามารถอ่านอายุความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างถูกต้อง เช่น อาจมีบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองหรือมีอำนาจที่จะให้ผู้อื่นให้โทษเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ ของพนักงานอัยการบีบบังคับให้พนักงานอัยการฟ้องฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีและผลร้ายต่อความยุติธรรม ก็ย่อมจะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในการพิจารณาเรื่องความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่นี้ จะแบ่งออกเป็น

- (ก) พิจารณาจากภายนอกกรมอัยการ
- (ข) พิจารณาจากภายในกรมอัยการ

(ก) พิจารณาจากภายนอกกรมอัยการ หมายความว่าในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานอัยการไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของข้าราชการการเมือง กล่าวคือแม้มกรมอัยการจะ สังกัดกระทรวงมหาดไทยแต่กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีไต่ถามที่เห็น สมควร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่มีอำนาจที่จะสั่งการเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่าง ๆ หน่วยงานเดียวกันพนักงานอัยการในส่วนภูมิภาค ก็ไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้ว่าราชการ จังหวัดในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินคดี ผู้ว่าราชการจังหวัดจะสั่งให้พนักงานอัยการดำเนินคดี ไปทางหนึ่งทางใดมิได้

ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า "รัฐมนตรีมีอำนาจทำคำสั่งให้อัยการจังหวัดหรืออัยการผู้ช่วยหรืออัยการประจำ ศาลแขวงทำหน้าที่อื่นใด นอกจากหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ กฎหมายอื่น

คำสั่งนั้นจะเป็นคำสั่งเฉพาะเรื่องหรือจะวางเป็นระเบียบไว้ให้อัยการจังหวัด หรืออัยการผู้ช่วยหรืออัยการประจำศาลแขวงทำหน้าที่อย่างใด เว้นแต่คำสั่งหรือระเบียบนั้น ๆ จะขัดต่องานในหน้าที่หรืออาจทำให้งานในหน้าที่เสื่อมทรามได้" จากมาตรา 17 ดังกล่าวมีผล

ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจทำคำสั่งหรือวางระเบียบในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการได้เฉพาะเรื่องการบริหารงานทั่วไปเท่านั้น จะสั่งในเรื่องการดำเนินคดีไม่ได้ เช่น จะสั่งให้พนักงานอัยการทำคำสั่งฟ้องคดีนี้ ไม่ฟ้องคดีนั้น หรือออกระเบียบว่าก่อนที่พนักงานอัยการจะทำคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน เช่นนี้ไม่ได้

อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะเจ้ากระทรวงก็มีอำนาจควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาทางค่านโยบาย เพื่อให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเป็นไปโดยสะดวกเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมอันเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของกระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้ความเป็นอิสระจากภายนอกของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ จึงมีได้หมายความถึงขนาดว่ากรมอัยการจะไม่รับฟังนโยบายของรัฐบาลเสียเลย เพราะกรมอัยการนั้นเป็นหน่วยงานของฝ่ายบริหารจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลด้วยเช่นกัน แต่ต้องเป็นนโยบายเพื่อประโยชน์แห่งสาธารณชนและไม่เป็นการขัดคอกฎหมาย⁷⁸

ซึ่งในเรื่องนี้กรมอัยการได้ให้ความร่วมมือกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณชนอยู่เสมอ ในทางปฏิบัติที่แล้วมารัฐบาลจะไม่ออกมาสั่งให้กรมอัยการปฏิบัติโดยตรง แต่จะใช้ในรูป "ขอความร่วมมือ" โดยให้อยู่ในดุลพินิจของกรมอัยการเองว่าจะปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ ได้หรือไม่เพียงใด เช่น เมื่อ ปี พ.ศ. 2518 กรมอัยการเคยวางนโยบายสั่งไม่ฟ้องราษฎรผู้ยากจนและกระทำผิดฐานบุกรุกที่สาธารณะเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัย ทั้งนี้เพื่อปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้นที่ได้ขอความร่วมมือมา เพราะถ้าหากฟ้องและดำเนินคดีกับราษฎรดังกล่าวแล้วจะเกิดปัญหาผู้ยากทางการเมืองคดีความมาทั่วประเทศ⁷⁹

⁷⁸ กุลพล พลวัน, "ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกับกรมอัยการ", วารสารอัยการ 9 (ตุลาคม 2529) : 19.

⁷⁹ หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีกวมาวกที่ สร. 0203/4360 ลงวันที่ 4 เมษายน 2518 เรื่องราษฎรเข้าทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติและบันทึกกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0608/816 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2528 เรื่องราษฎรเข้าทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติ.

หรือการให้ความร่วมมือต่อรัฐบาลในนโยบายค่าเงินคติดับยูกระห์อิกบางประเภทเป็นพิเศษ เช่น ความฉีกเกี่ยวกับยาเสพติด ป่าไม้ สลากกินรวม อาวุธปืน ฯลฯ โดยระบุในท้ายฟ้องขอให้ศาลลงโทษจำเลยในสถานหนัก เป็นต้น

การให้ความร่วมมือเช่นนี้จะต้องไม่ขัดคอกฎหมายและความยุติธรรม เช่น ถ้ารัฐบาลขอความร่วมมือให้ฟ้องคดีบางประเภทเพื่อผลในทางปราบปราม กรมอัยการย่อมจะให้ความร่วมมือไม่ได้ เพราะการจะฟ้องบุคคลใดเป็นจำเลยต่อศาลนั้นต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน ประกอบด้วยบทกฎหมายประกอบกัน ต่อเมื่อมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจึงจะมีคำสั่งฟ้องได้ มิฉะนั้นแล้วก็เท่ากับกรมอัยการได้กระทำความผิดที่ร้ายแรงในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน⁸⁰

ในอดีตกรมอัยการไม่เคยไม่ยอมรับปฏิบัติตามนโยบายท่านองคตงกล่าวมาแล้ว เพราะเห็นว่าขัดคอกฎหมายและความยุติธรรม ดังปรากฏในบันทึกของพระยาเทพวิฑูร พุฒศรีตาศบตี อธิบดีอัยการกรมอัยการ ซึ่งได้ถวายความเห็นเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2471 แก่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต⁸¹ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในเรื่องที่ว่าพระราชการประสงค์จะให้ฟ้องหลวงภักดีลักษณะในทางอาญา ฐานสร้างถนนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานให้ไต่ทั้งที่พยานหลักฐานไม่พอฟ้อง มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ในข้อที่ว่าจะทำให้เป็นคดีตัวอย่างนั้น ข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่เห็นด้วย เพราะการที่จะให้บุคคลต้องเข้าทอลองเป็นจำเลยในคดีอาญานั้น เห็นด้วยเกล้าว่า ไม่เป็นการสมควรและนึกไม่ออกว่าเขาทำกันที่ไหน เพราะการเข้าเป็นจำเลยในคดีอาญา นอกจากจะทำให้บุคคลหน้าคานต่อกำรเป็นจำเลยในคดีอาญา ซึ่งไม่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาขึ้นแล้ว บางที่ยังอาจเป็นผลร้ายแก่จำเลยบุคคลนั้น เช่น ถูกกักขังเมื่อหาประกันไม่ทันหวังที เป็นต้น ในเรื่องนี้หากทางราชการประสงค์จะฟ้องหลวงภักดีลักษณะในทางอาญาให้ไต่แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าสมัคร

⁸⁰ กุลพล พลวัน, ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกับกรมอัยการ , หน้า 20.

ที่จะให้ทางราชการวินิจฉัยเสียให้ึกซึ้งกว่า ความเห็นของข้าพุทธเจ้านั้นผิดโดยที่ข้าพุทธเจ้า มิได้ถือเลยว่า ความเห็นของข้าพุทธเจ้าจะไม่อาจผิดได้ แต่เมื่อเวลานี้ยังไม่มี ครุณียันว่า ความเห็นของข้าพุทธเจ้าผิดแล้ว การที่จะทดลองห้องไปนั้น ข้าพุทธเจ้าเห็นว่าไม่เป็นหลักที่ ก็..."⁸¹

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น แม้จะมีกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการในส่วนภูมิภาครวมทั้งพนักงานอัยการด้วย แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดมิใช่เป็นผู้บังคับบัญชา พนักงานอัยการโดยตรง พนักงานอัยการทุกคนขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมอัยการและผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจสั่งพนักงานอัยการได้เฉพาะเรื่องการบริหารงานทั่วไปเท่านั้น ทั้งนี้เพราะ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 บัญญัติว่า

"ในการปฏิบัติราชการ นอกจากการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ให้พนักงานอัยการซึ่งรับราชการอยู่ในส่วนภูมิภาค พึงบังคับบัญชาอัยการพิเศษประจำเขต และผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ไม่ลบล้าง อำนาจของอธิบดี"

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น หลักประกันความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน ของพนักงานอัยการก็มีความสำคัญยิ่งคือการปฏิบัติหน้าที่ จึงต้องให้หลักประกันในเรื่องการ บรรลุ แต่งตั้ง โยกย้าย การพิจารณาความดีความชอบ การลงโทษทางวินัย ฯลฯ แก่ข้าราชการ อัยการเป็นพิเศษแตกต่างจากข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ โดยที่แต่เดิมการบริหารงานบุคคลของกรมอัยการอยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือน ทั่วไป กล่าวคือ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 มาตรา 6 บัญญัติว่า

"การแต่งตั้ง ถอนถอน ปลด และย้ายพนักงานอัยการ ให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนซึ่งใช้อยู่ในเวลานั้น..."

⁸¹ กุลพล พลวัน, ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย ,

จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายบริหารอาจเข้ามาแทรกแซงได้โดยง่าย เช่น ถ้าการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการไม่เป็นไปตามความประสงค์ ก็อาจมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนให้พนักงานอัยการผู้นั้นไปรับราชการในหน่วยงานอื่นได้ หรือให้ข้าราชการจากหน่วยอื่นมาบังคับบัญชา นับว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการ นอกจากนั้นการบริหารงานบุคคลโดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนก็เป็นอุปสรรคในการที่พนักงานอัยการมิได้มีโอกาสได้มีการรับรองฐานะตามความเหมาะสมของลักษณะอำนาจและหน้าที่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 รัฐบาลในขณะนั้นได้ตระหนักว่า การดำเนินงานของกรมอัยการนั้น เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ส่วนได้เสียของสังคม ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการได้จำเป็นต้องมีความรู้สูงในทางกฎหมาย มีความชำนาญในการดำเนินอรรถคดีและต้องให้พนักงานอัยการสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างอิสระ มีหลักประกันในการทำงาน ซึ่งการจะให้หลักประกันในการทำงานแก่พนักงานอัยการได้ จะต้องแยกงานบริหารงานบุคคลของกรมอัยการออกจากฝ่ายบริหาร รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2503 กำหนดการบรรจุแต่งตั้ง การเลื่อนชั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย การลงโทษทางวินัย ฯลฯ เสียใหม่ และในกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการอัยการ เรียกโดยย่อว่า ก.อ. ขึ้น เพื่อควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการของอัยการ ตลอดจนการพิจารณาแต่งตั้งความดีความชอบ การลงโทษทางวินัยออกจากข้าราชการพลเรือน ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 กฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกและประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน อธิบดีกรมอัยการเป็นรองประธาน รองอธิบดี อัยการพิเศษฝ่ายปรึกษาอัยการพิเศษฝ่ายคดี และอัยการพิเศษฝ่ายวิชาการเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีก 6 คน ซึ่งข้าราชการอัยการที่ได้รับเงินเดือนตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไป เป็นผู้เลือกจากข้าราชการอัยการซึ่งได้รับเงินเดือนตั้งแต่ชั้น 4 ขึ้นไป และมีได้เป็นกรรมการอัยการโดยตำแหน่งอยู่แล้ว 3 คน และเลือกจากผู้รับบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำนาญข้าราชการ

ซึ่งเคยรับราชการเป็นข้าราชการอัยการมาแล้ว 3 คน⁸² ในการดำเนินงานของ ก.อ. ความอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 นั้น ให้อธิบดีเป็นผู้เสนอเรื่องต่อ ก.อ. แต่ก็ไม่ตัดสิทธิกรรมการคนใดคนหนึ่งที่จะเสนอ⁸³ ส่วน การวินิจฉัยชี้ขาดก็ให้อือเสียงข้างมาก ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออก เสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด⁸⁴

ในการนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแม้จะมีตำแหน่งเป็นประธาน ก.อ. ก็ไม่มีอำนาจที่จะให้ทุนหรือให้โทษพนักงานอัยการได้ ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาในเรื่องการเลื่อนชั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย นั้นกระทำโดยคณะกรรมการอัยการซึ่งมีกรรมการส่วนใหญ่เป็นพนักงานอัยการ ระบบการบริหารงานบุคคลดังกล่าวนี้จึงเป็นหลักประกันความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงานของพนักงานอัยการที่ฝ่ายบริหารไม่อาจเข้ามาแทรกแซงได้โดยง่าย

แต่อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งคณะกรรมการอัยการจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ในฐานะ ก.อ. จะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความเป็นกลาง และไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลใด ๆ เท่านั้น ทั้งนี้การพิจารณาถึงองค์ประกอบของ ก.อ. จึงมีความสำคัญยิ่ง โดยแยกพิจารณาออกได้ดังนี้ คือ

ก.อ. ที่เป็นข้าราชการอัยการประกอบด้วย อธิบดีกรมอัยการ รองอธิบดี ซึ่งมีทั้งหมด 3 คน อัยการพิเศษฝ่ายปรึกษา อัยการพิเศษฝ่ายคดี และอัยการพิเศษฝ่ายวิชาการ รวมทั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นข้าราชการอัยการซึ่งได้รับเงินเดือนตั้งแต่ชั้น 4 ขึ้นไป และมีได้เป็นกรรมการอัยการ โดยตำแหน่งอยู่แล้ว ที่ได้รับเลือกเข้ามา 3 คน รวม ก.อ. ที่เป็นข้าราชการอัยการทั้งสิ้น 10 คน

⁸²พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 15, 16.

⁸³พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 21.

⁸⁴พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 20.

ส่วน ก.อ. ที่มาจากภายนอกกรมอัยการได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีฐานะเป็นประธาน ก.อ. กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้รับอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งเคยรับราชการเป็นข้าราชการอัยการมาแล้ว และได้รับเลือกเข้ามา 3 คน รวมเป็น ก.อ. ที่มาจากภายนอกกรมอัยการ 4 คน

จากการแยกพิจารณาองค์ประกอบของคณะกรรมการอัยการดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า กรรมการอัยการจำนวนถึง 9 คน ที่เป็นข้าราชการอัยการอยู่นั้น ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อกรมอัยการเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงทั้งสิ้น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือการมีมติอย่างใด ๆ ของคณะกรรมการอัยการได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวว่า ระบบบริหารงานบุคคลของอัยการไทยในปัจจุบันนั้นแขวนอยู่กับคุณธรรมของอธิบดีกรมอัยการ⁸⁵ แต่ผู้เขียนเองก็อยากจะตั้งข้อสังเกตในอีกแง่หนึ่งว่า การจัดตั้งคณะกรรมการอัยการขึ้นนั้นก็มิได้ประสงค์เพื่อที่จะให้เป็นองค์กรที่ประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งเป็นการใช้อำนาจในลักษณะถึงตุลาการ ดังนั้นการที่จะให้บุคคลอื่นที่มีได้เป็นข้าราชการอัยการ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการอัยการหรือเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานบุคคลของอัยการในสัดส่วนที่มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็มีข้อน่าคิดว่าจะเกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระของพนักงานอัยการซึ่งถือเป็นหลักสำคัญยิ่งในการจัดตั้งคณะกรรมการอัยการขึ้นมา

(ข) พิจารณาจากภายในกรมอัยการ ซึ่งมีอธิบดีกรมอัยการเป็นหัวหน้าสูงสุด และมีพนักงานอัยการตำแหน่งต่าง ๆ ลดหลั่นกันไปตามลำดับชั้น จนถึงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย

เนื่องจากในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ผู้บังคับบัญชามีอำนาจที่จะติดตามดูแลการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาได้ จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น ตำแหน่งอัยการผู้ช่วย จะมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ โดยแยกพิจารณาออกเป็น

⁸⁵ คณิต ๗ นคร, "อาชีพพนักงานอัยการ". ใน จริยธรรมนักกฎหมาย, ชาญวิทย์ ยอกมณี, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : ป.สัมพันธ์พาณิชย์, 2529), หน้า 138.

1. มีกลไกที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 15 ให้อำนาจอธิบดีกรมอัยการวางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการปฏิบัติ การได้ ซึ่งอธิบดีกรมอัยการก็ได้อาศัยอำนาจดังกล่าววางระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการ คำนึงคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 โดยเน้นให้เห็นถึงความมีอิสระในการปฏิบัติ หน้าที่ของพนักงานอัยการ ในหมวดที่ 1 ส่วนที่ 1 ข้อ 6 ความว่า

"พนักงานอัยการมีอิสระในการดำเนินคดีอาญาในขอบเขตอำนาจหน้าที่ ความกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของแผ่นดิน"

นอกจากนี้ระเบียบดังกล่าว ยังได้กำหนดให้การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง คดีอาญา โดยอัยการผู้ช่วยซึ่งเป็นเจ้าของสำนวน จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา เสียก่อน ตามวิธีการที่กำหนดในระเบียบนั้น⁸⁶

ซึ่งการได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชานั้น มิได้หมายความว่า ผู้บังคับบัญชาจะมีอำนาจสั่งให้พนักงานอัยการทำความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ผู้บังคับบัญชา มีอำนาจเพียงจะสั่งเห็นชอบ หรือไม่เห็นชอบตามผู้บังคับบัญชาและเมื่อสั่งไปแล้ว ผู้บังคับบัญชา ต้องปฏิบัติตามคำสั่งแต่จะเสนอความเห็นคัดค้านเป็นหนังสือก็ได้ ถ้าผู้บังคับบัญชายังยืนยันความ เห็นเดิมก็ให้ปฏิบัติตามคำสั่งและผู้บังคับบัญชาต้องรีบรายงานไปยังอธิบดีกรมอัยการตามลำดับ⁸⁷

2. ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการเช่นนี้ มีความเหมาะสมหรือไม่

เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา เป็นงานที่มีความสำคัญมากอันหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

⁸⁶ ระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 26-28.

⁸⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 43.

ที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศและสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้อง จึงต้องกระทำโดยรอบคอบระมัดระวังในฐานะนายแผ่นดิน⁸⁸ ซึ่งแตกต่างจากหนายความ กิ่งคำกล่าวของพระยาอรรณการวิมลพันธ์ ซึ่งกล่าวต่อคณะข้าราชการอัยการ ที่เข้าเฝ้าฯคารวะ เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 มีความตอนหนึ่งว่า

"...ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นนายกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ นั้น หลักการมิได้เหมือนกันเลย กล่าวคือ หนายนั้นเป็นตัวแทนของตัวความอยู่ในอาณัติของตัว ความ และดำเนินการเป็นหนายนนั้นก็คิดถึงความยุติธรรมเฉพาะเรื่องที่ตัวทำ ว่าทำอย่างไรก็ ความไม่ผิดกฎหมาย ขอให้ชนะคดีก็แล้วกัน ... แต่การเป็นพนักงานอัยการ ซึ่งมีหน้าที่ระมัดระวัง ถึงความยุติธรรมโดยแท้จริง มิใช่เอาชนะคะคาน หรือมีจิตใจจะทำอย่างหนายความ นี้แหละ ผมจึงเห็นกฎหมายมาตรานี้ อาจจะทำให้พนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการ ใหม่ ๆ อาจจะลืมนั่นไป ว่าทำอะไรก็ทำหน้าที่เหมือนหนายความ มันมิใช่เช่นนั้น..."⁸⁹

นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวของบุตรงคุณวุฒิที่แสดงให้เห็นถึงสถานะของ พนักงานอัยการในกระบวนการยุติธรรม และความสำคัญของอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

หม่อมเจ้าสกลวรรณการ วรธรรม ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ "วิชา ปกครองพิสดาร" มีความตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อเปรียบศาลเหมือนเวทิลครแล้ว อัยการก็ได้ตำแหน่งนายโรง เพราะคดีจะเป็นรูปร่างก็โดยอัยการ บางประเทศอัยการมีอำนาจยิ่งกว่าผู้พิพากษาและลูกขุน กฎหมายจำกัดหน้าที่ให้ใช้ดุลพินิจว่า จะฟ้องคดีหรือไม่ฟ้อง ไม่มีกฎหมายบังคับไว้ งานหน้าที่ อัยการควรจะมีอุดมคติ อัยการควรมีบุชานาณการพิเศษเป็นที่ปรึกษา เช่น แพทย์ ช่าง และ

⁸⁸ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 6.

⁸⁹ ประจวบ จันทโรจิติ, "การดำรงคนของพนักงานอัยการ", วารสารอัยการ 9 (มกราคม 2529) : 13-14.

อื่น ๆ ... ความสุจริตจึงอยู่ที่อัยการเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งกว่าอื่น⁹⁰

และเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายโรเบิร์ต เอช. แจคสัน (Robert H. Jackson) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวต่อที่ประชุมประจำปีครั้งที่สองของอัยการสหรัฐอเมริกา มีความตอนหนึ่งว่า

"...คุณสมบัติของอัยการที่ดีเป็นสิ่งที่อธิบายได้ยาก เช่นเดียวกับคุณสมบัติของสุภาพบุรุษและผู้ที่จะต้องมานั่งบอกกันก็คงไม่เข้าใจอยู่เอง ความสำนึกในความเป็นธรรมหรือความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เห็นจะเป็นเครื่องคุ้มครองอย่างดีที่สุด จากการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความปลอดภัยของประชาชนอยู่ที่อัยการ ซึ่งมอบเอาความกระตือรือร้นในการทำงานด้วยความเมตตากรุณา ซึ่งพยายามค้นหาความจริง ไม่ใช่ค้นหาเหยื่อ ซึ่งรับใช้กฎหมาย ไม่ใช่รับใช้วัตถุประสงค์ของพวกเขาใดพวกหนึ่ง และซึ่งปฏิบัติงานด้วยความรู้สึกประมาณคน..."⁹¹

จากที่กล่าวมานี้ จะทำให้เห็นได้ถึงลักษณะของพนักงานที่ดีและความสำคัญของอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญมาก ตลอดจนการที่จะทำให้พนักงานอัยการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมหรือมีอุดมการณ์ที่ดี สามารถวางตนอย่างเหมาะสม ได้รับความยกย่องเชื่อถือศรัทธาจากบุคคลทั่วไป

ดังนั้นการที่จะให้อัยการผู้ช่วย ซึ่งเพิ่งเข้ารับราชการใหม่ ๆ และยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน เข้ารับฝึกหัดในการดำเนินคดีอาญาโดยลำพัง ย่อมจะเป็นการไม่เหมาะสมเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้การที่อธิบดีกรมอัยการอาศัยอำนาจตามตรา 15 ของพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 วางระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ

⁹⁰ "ระบบอัยการสากล", หน้า 23.

⁹¹ อุททิศ แสนโกศิก, "บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา", อัยการนิเทศ 29 (2508) : 65.

ขึ้น โดยในส่วนการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ให้มีการตรวจสอบภายใน โดยผู้บังคับบัญชาอีกชั้นหนึ่งจึง เป็นการเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

วิธีการดังกล่าวนี้มีใช้ของใหม่เลย ในอดีตเมื่อครั้งใช้พระราชบัญญัติ พนักงานอัยการฉบับปี พ.ศ. 2478 กฎหมายได้ระบุไว้ชัดเจนเลยว่า ในส่วนภูมิภาค ในการ ทำคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา อัยการผู้ช่วยต้องได้รับความเห็นชอบจากอัยการจังหวัดหรือ ผู้ทำการแทนก่อน จึงให้ปฏิบัติภารกิจ⁹² และในทำนองเดียวกัน ในส่วนกลาง การปฏิบัติ ราชการระหว่างหัวหน้ากองคดีกับพนักงานอัยการประจำกรมอัยการ ให้นำเอาวิธีปฏิบัติใน ส่วนภูมิภาคมาใช้บังคับโดยอนุโลม⁹³

แต่ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ได้บัญญัติวิธีการตรวจสอบภายในการสั่งคดี โดยผู้บังคับบัญชา ไว้โดยตรง แต่ได้บัญญัติไว้กว้าง ๆ โดยเปิดช่องให้อธิบดีกรมอัยการ มีอำนาจทำคำสั่งหรือ วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการได้ และระเบียบในเรื่องดังกล่าวก็ สอดคล้องกับกฎหมายเก่าที่ได้เคยบัญญัติไว้ โดยเหตุที่คงจะเห็นว่ายังมีความจำเป็นและวิธี ปฏิบัติเช่นนี้ก็เหมาะสมสำหรับงานของพนักงานอัยการด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในการ ปฏิบัติหน้าที่โดยพิจารณาจากภายในและภายนอกกรมอัยการนั้น คงพอจะเห็นได้ถึงลักษณะงาน ของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะการสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องคดีอาญาที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อย

⁹²พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 มาตรา 16.

⁹³พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 มาตรา 18.

ของประเทศและสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นที่จะต้องให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวั่นไหวต่ออำนาจหรืออิทธิพลของผู้หนึ่งผู้ใด รวมทั้งผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการเอง และในปัจจุบันก็มีกลไกที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการอยู่แล้ว ดังกล่าวข้างต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย